

MUZEJ NA OTVORENOM “STARO SELO” U KUMROVCU - PERSPEKTIVE

BRANKA ŠPREM LOVRIĆ

Muzej na otvorenom “Staro selo” u Kumrovcu čini danas, s rekonstruiranim i restauriranim stambenim, gospodarskim, te pomoćnim gospodarskim objektima (svinjci, kukurušnjaci, bunari), cjelinu koja je arhitektonski, ali muzejskim ekspozicijama stalnih i povremnih etno-postava, primamljiva posjetiteljima različita uzrasta: od najmlađe djece, školske, srednjoškolske djece i studenata, te stručnjacima i drugim posjetiteljima.

Nakon niza godina izgradnje, osmišljavanja svakoga pojedinog postava, stručni tim, odnosno etnologinje muzeja nastojale su svojim radom oživjeti svaki pojedini postav čija je tematska izložba dozvoljavala demonstraciju starih zanata.

Poznavajući način rada sličnih muzeja u svijetu, prezentaciju starih obrta, još je 1990. godine načinjen elaborat pod naslovom “Muzej Staro Selo U Kumrovcu - perspektive”.

Kroz taj elaborat iskristaliziralo se razmišljanje o budućnosti i načinu rada Muzeja, odnosno njegovim drugim pedagoškim, turističkim i rekreativnim oblicima djelatnosti. Naime, osmišljavanje i plasiranje sadržaja muzeja “Staro selo”, njegova revitalizacija realizirala bi se kroz sljedeće:

Škole ili tečajeve starih zanata u organizaciji muzeja ili u suradnji s vanjskim suradnicima - majstorima starih zanata, koji će poštovati muzejsku koncepciju rada i prezentacije.

Zahvaljujući tematskim stalnim etno-postavama možemo govoriti o nekoliko škola, odnosno tečajeva starih zanata:

MALA ŠKOLA TKANJA I VEZENJA

a) Smještaj i potrebni preduvjeti

Škola tkanja i vezenja realizirala bi se (ona djelomično već i postoji tokom proteklih pet godina) u stalnoj muzejskoj postavi “Od lana do platna”, objekt kbr.23/24s. Svi potrebni preduvjeti za početak rada takve male škole tkanja već postoje (grijanje, tkalački stan, sanitarni čvor).

b) Koncepcija škole tkanja i vezenja

Mala škola tkanja

Satovi učenja podrazumijevali bi pripreme povjesma za pređenje na kolovratu, prematanje niti u klupka, snovanje, osnivanje osnove na tkalačkom stanu te samo tkanje, utkivanje geometrijskih motiva crvenim pamučnim koncem.

Mala škola vezenja

Škole vezenja i tkanja usko su povezane, pa ih je gotovo nemoguće odvajati. Naime, nakon istkanog platna polaznici škole vezenja naučili bi i osnove krojenja lanenog i konopljenog platna, te vez karakterističan za područje sjeverozapadne Hrvatske. Kao uzorci veza poslužili bi originalni vezovi s odjevnog i posteljnog rublja, ručnika.

Uz učenje starog veza, motiva, ne isključuje se učenje novih načina vezenja na uporabnim predmetima.

Za sedmodnevnu školu tkanja i vezenja potrebno je odrediti predmete koje bi polaznici male škole tkanja istkali i izvezli, pa i njihove dimenzije. Najprikladniji proizvodi za izradu u tim kratkotrajnim školama su: manji ručnici, stolnjaci, nadstolnjaci, jednom riječju - suveniri.

Predvidene grupe: 7-8 polaznika

MALA ŠKOLA LONČARSTVA - KERAMIKE

a) Smještaj i potrebni preduvjeti

Lončarska radionica bila bi smještena u objektu 50s, tj. u sklopu stalne izložbe "Lončarstvo". Prostor je pogodan, a i sama izložba je koncipirana tako da može poslužiti i kao prava majstorska lončarska radionica. U blizini je potrebno izgraditi lončarsku peć, kako bi se na tradicijski način za posjetitelje moglo prezentirati pečenje izradene keramike (sličan pokušaj je zbog lošeg projekta i lošeg izvođenja peći propao te je ona razložena 1992. godine). U početku rada škola lončarstva mogla bi zbog nedostatka grijanja, djelovati isključivo u ljetnom razdoblju.

b) Konceptija škole lončarstva

Zajedno s voditeljem radionice odlazilo bi se na teren po adekvatnu zemlju - glinu, za izradu posuda i ostalih predmeta, nakon čega bi se pripremala glina za oblikovanje na nožnom lončarskom kolu. Kod toga treba uključiti i rad na pripremi ocakline (starijeg i novijeg tipa), ocakljivanje

posuda, ukrašavanje, pečenje u lončarskoj tradicijskoj peći (ali dozvoliti i mogućnost pečenja keramičkih, odnosno lončarskih proizvoda u pećima novijeg tipa).

Svaki bi polaznik mogao u lončarskoj radionici izraditi keramičke predmete uporabnog karaktera ili njihove replike u vidu suvenira, a po uzoru na originalne predmete iz muzejske postave pod nazivom "Lončarstvo".

Prostor lončarske radionice mogao bi se, po potrebi, (zainteresiranosti lončara, keramičara, plasmana škole i njezinih proizvoda) proširiti i na susjedni gospodarski objekt u kojem postoje tri odvojene prostorije. U tom bi slučaju bilo potrebno dokupiti alatke potrebne za izradu lončarskih proizvoda, pa i umjetničke keramike, odnosno ponuditi prostor umjetnicima-keramičarima za potrebe ateljea i vodenja škole lončarstva ili keramike. Takvi preliminarni razgovori vođeni su još prije nekoliko godina s našom poznatom keramičarkom Boženom Štih-Balen, ali je zbog ratnih okolnosti sve ostalo samo na inicijalnim razgovorima.

Sedmodnevna škola mogla bi pod nadzorom jednog voditelja keramičara ili lončara uključiti rad 7-8 polaznika.

MALA ŠKOLA KOŠARAŠTVA

a) Smještaj i potrebni preduvjeti

S obzirom da stalne muzejske postave pod nazivom "Košaraštvo" u objektima muzeja nema, lokacija tog tečaja ne mora se striktno vezati uz neki prostor. Prema razmišljanjima etnologinja muzeja "Staro selo" možda je najprimjereniji prostor uz

objekt 43/44s "Život zagorske obitelji". Poblize, to bi bila kolnica gospodarskog objekta u kojoj bi majstor-košaraš na vidnom mjestu za posjetitelje muzeja mogao s polaznicima oblikovati košare iz šiblja, slame, kukuruzovine, a proizvodi bi se deponirali u gospodarski objekt.

U zimskim mjesecima uz osnovne preduvjete - grijanje prostora, mala škola košaraštva mogla bi se organizirati u objektu koji nosi naziv "Život zagorske obitelji", jer se zna da je svako domaćinstvo u zimskim mjesecima izrađivalo različite košare, koševе, cekere, metle od šiblja ili sirka, dakle predmete potrebite svakom domaćinstvu.

b) *Koncepcija škole košaraštva*

Zbog specifičnosti materijala od kojeg se košare, koševi i drugi uporabni predmeti pletu, valjalo bi razmišljati o trajanju tog tečaja ne samo u ljetnim, već i zimskim mjesecima, a što bi udahnilo život i živost i tom objektu.

Škola bi uključivala:

1. Upoznavanje materijala od kojih se izrađuju uporabne košare, koševi, korbice i ostali proizvodi; odlazak na teren po "sirovinu" - šiblje, kukuruzovinu, slamu.
2. Učenje osnova svih vrsta tehnika pletenja, te odabir po želji sirovine i predmeta koju polaznik želi izraditi.
3. Pletenje košara s uzorkom ili bez njega (ovisno o spretnosti svakoga pojedinog polaznika).

Pod stručnim vodstvom majstora košaraša moglo bi se podučavati 5-7 polaznika u trajanju od sedam dana.

MALA ŠKOLA KOVAČKOG ZANATA

a) *Smještaj i potrebni preduvjeti*

Škola bi bila locirana unutar kovačnice, gospodarske zgrade i stambenog objekta koji ima stalan postav pod nazivom "Način života i stanovanja kovačke obitelji". Na raspolaganju bi, dakle, majstoru i polaznicima bila tri objekta smještena neposredno jedan uz drugi.

Kao i u svim navedenim primjerima za poticanje rada "malih škola starih zanata" postojala bi mogućnost da se muzej opremi kovačkim alatima dokupom uporabnoga kovačkog alata ili pak ulaganjem zainteresiranog majstora kovača.

Proizvodi koje bi polaznici male "škole kovačije" izrađivali bili bi predmeti suvenirskog karaktera (male potkovice, crtala za lemeše, nakovnje, male čekiće i drugo).

b) *Koncepcija rada škole:*

1. Upoznavanje s kovačnicom i alatima potrebnim za izradu kovačkih proizvoda, te upoznavanje s načinom rada kovačkog mijeha.
2. Izrada suvenira - potkovicа, sjekirica itd.
3. Svaki polaznik sudjeluje u svim fazama rada tj. od upoznavanja alata, sirovine, do izrade.

Grupa predviđa 4-5 polaznika.

MALA ŠKOLA LICITARSKOG I SVJEĆARSKOG OBRTA

a) *Smještaj i potrebni preduvjeti*

Zbog stalnog muzejskog postava pod nazivom "Licitarski i svjećarski obrt" nije

1. Kod kovača - priprema gatre, 1993. god. Foto: Branka Šprem Lovrić

moguće prikazati cijeli proces izrade licitarskih i svjećarskih proizvoda. Naime, sama izložba smještena je u prostoru koji ima isključivo izložbenu namjenu, pa je proces rada u takvim uvjetima nemoguć. Vjerujemo da bi u budućnosti moglo doći do izmjene pojedinih postava tj. preseljenja nekih postava u druge objekte u kojima bi bilo lakše instalirati i peć za pečenje licitara i peć za topljenje voska. Tada bi se mogli izrađivati licitarski i svjećarski proizvodi, te na taj način oživjeti i oplemeniti prostor. Rad upravo te radionice, prema dosadašnjem interesu djece najmlađe dobi, bio bi isplativ i zanimljiv ne samo za polaznike te "male škole", već i za mještane općenito, jer se taj obrt donedavno održao u mjestu Klanjec, iako je i tu zamro.

b) Konceptija rada tečaja licitarskog i svjećarskog obrta

Kao i kod svih drugih navedenih primjera podrazumijeva se upoznavanje polaznika sa sirovinama i tehnikom izrade tih proizvoda, te sama izrada.

Svakako bi trebalo uključiti proizvodnju starih slavenskih pića od medovine GVIRCA ili MEDICE, proizvoda koji su usko vezani uz majstore svjećare i licitare.

MALA ŠKOLA ZA IZRADU DRVENIH DJEČJIH IGRAČAKA I PUČKIH SVIRALA

a) Smještaj i potrebni preduvjeti

Škola bi bila smještena unutar izložbenog prostora pod istim nazivom, jer to dozvoljava prostor i tlocrt objekta. Naime,

bez narušavanja osnovnog izgleda stalnoga muzejskog postava radionica bi bila smještena u prigrađenom prostoru na trijemu objekta tzv. ganjku.

b) Konceptija škole

1. Osnova i ove male škole tj. izrade drvenih dječjih igračaka i pučkih svirala, također podrazumijeva upoznavanje sa sirovinom, vrstom drva od kojeg se mogu izraditi igračke i svirale, njihova priprema za obradu i napokon sama izradba - oblikovanje željenog predmeta, te ukrašavanje na tradicijski način.

Uz stručno vodstvo majstora toga zanata polaznici (njih 5-7) mogli bi pohađati taj tečaj "školu" do sedam dana.

Ovakva konceptija rada "malih škola" starih zanata otvara niz pitanja: gdje i kako smjestiti te polaznike (smještaj, prehrana, način plaćanja). Glavni je problem naći i privoliti majstore starih zanata da počnu raditi prema zamislima etnologa unutar muzejskih prostora, a da pritom poštuju sve uzuse koji se pred njih postavljaju.

Tijekom proteklih pet godina surađivalo se s pojedinim majstorima (kovač, tkalja, licitar, lončar), ali se njihov rad svodio na potrebe prezentacije starih majstorskih vještina subotama i nedjeljama, za obilježavanje Svjetskog dana muzeja 18. svibnja, te za potrebe otvorenja nekih etnografskih izložbi. Naravno, etnolozi muzeja "Staro selo" žele imati prezentacije i "male škole" starih zanata tijekom cijele godine, no za to je potrebno nekoliko preduvjeta.

Uz dosadašnji način surađivanja s majstorima potrebno je za budućnost

razmišljati dugoročno. Stoga bi bilo potrebno, uz subvenciju lokalnih vlasti i Muzeja, stipendirati djecu, odnosno školovati ih za pojedine majstorske struke, kako bi kasnije kao izučeni majstori mogli trajno raditi u muzejskim radionicama. Naime tako odškolovan čovjek, vraća se u svoje mjesto, radi u Muzeju, poštuje konceptiju rada muzeja, ne narušava i ne odstupa od osnovne ideje muzeološke prezentacije starih zanata. Ujedno, takav majstor izrađuje suvenire za potrebe muzeja, koji se prodaju i u suvenirnici muzeja, i u radionici.

Ovakav način kontinuiranog rada i proizvodnje suvenira unutar muzeja bio bi, kroz dugoročno razdoblje, najidealnije rješenje. Do toga trenutka potrebno je i dalje njegovati ovakav dosadašnji način rada i prezentacije starih zanata i stalno poboljšavati suradnju.

Ipak, potrebno je naglasiti da je muzej "Staro selo", usprkos teškim proteklm vremenima (godine rata, teškoga materijalnog stanja svih slojeva društva, a naročito kulture i kulturne djelatnosti) uspio realizirati jedan od glavnih preduvjeta za buduće održavanje "malih škola starih zanata", a to je smještaj. Naime, već sada, u ovom trenutku (a unazad dvije godine), muzej "Staro selo" u Kumrovcu ima na raspolaganju smještajne kapacitete za desetero polaznika takvih "škola".

Uz gastronomsku ponudu koju je muzej riješio unutar objekta "Život zagorske obitelji" odnosno "Zagorske kleti", jedan od objekata u sklopu namješten je funkcionalnim mobilijarom. Naime, po uzoru na staro, originalno posoblje (stolice, krevete)

naš majstor preparator-stolar izradio je za potrebe muzeja desetak uporabnih kreveta. Zbog toga se kroz koncepciju rada malih škola starih zanata uvijek govori o grupi do desetak osoba, koje bi mogle pohađati školu, te nekoliko dana aktivno sudjelovati u izradbi predmeta kod pojedinih majstora po vlastitom izboru.

SUMMARY: The “Old Village” Open-Air Museum in Kumrovec - Perspectives

In the 18 years of work on the “Old Village” open-air museum in Kumrovec, the two ethnologists have achieved a lot: from the construction, or better to say reconstruction and restoration of each individual building, the collection of exhibit items (through acquisition or donations from individuals), the revival of ancient trades and their occasional demonstration, securing accommodation for ethnology students (who have been coming here to study for the past several years), as well as accommodation for future students of “small schools of ancient trades”. The last, and also the most difficult, in view of the lack of financial support, is to permanently solve the problem of the lack of people who master the ancient trades; this will only be possible by giving them scholarships, training them and giving them jobs. For this we need the help of the state, local authorities and the museum. Only when we achieve this will the museum be able to function properly from day to day, like all other famous museums

of this type in Europe. This will be a great advantage since it will meet the needs of the employed teacher of trades, the students of the “small schools of ancient trades”, as well as benefiting the museum as an institution which will make souvenirs, replicas of the original items, and sell them in the museum shop. Only then will the “Old Village” museum have a real workshop and artshop.